

ZPRÁVY

Zemřel Stanislav Julínek

Emeritní docent katedry historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity PhDr. Stanislav Julínek, CSc., náhle zemřel 21. 11. 2013 ve věku 82 let. Po skončení druhé světové války přišel na reálné gymnázium při státním mužském učitelském ústavu na Starém Brně. V roce 1949 zapsal na Pedagogické fakultě MU obory dějepis, výtvarná výchova a občanská výchova, později v letech 1955–1960 studoval historii na Filozofické fakultě MU a v letech 1966–1967 nástavbové studium knihovnictví při tehdejší Fakultě osvěty a novinářství Univerzity Karlovy v Praze. Po učitelské a knihovnické praxi byl v roce 1968 přijat jako odborný asistent na katedru dějepisu Pedagogické fakulty MU, kde byl pověřen výukou teorie vyučování dějepisu.

Nejen jeho pedagogická, ale i vědecká práce jsou spjaty s obecnou didaktikou a speciální didaktikou dějepisu. Již v roce 1971 předložil k obhajobě rigorózní práci na téma *Zásada trvalosti a její význam ve vyučovacím procesu*, kterou úspěšně obhájil na katedře pedagogiky Pedagogické fakulty MU 21. ledna 1972 (examinátor Josef Maňák) a získal titul doktor filozofie (PhDr.). V tomto období se podílel na přípravě výběru krásné literatury pro výuku dějepisu v 7. a 8. ročníku základní školy (Brno 1971 a 1974), zabýval se významem bibliografie pro regionální práci učitele dějepisu (*Sborník prací PdF č. 6*), zpracoval bibliografii k metodice vyučování dějepisu (Dějepis ve škole 1968), studoval problematiku spolupráce muzea a školy z hlediska přípravy posluchačů dějepisu (sborník *Spolupráce školy a muzea* 1970), provedl výběr vyučovacích pomůcek k vlastivědnému učivu 5. ročníku obecné školy (*Komenský* 1970) a přispěl k poznání regionálních dějin svého rodného Vyškovska (*Vlastivědný věstník moravský* 1971; *Velešovice* 1972). Pronesl také diskusní příspěvky na vědeckých konferencích, a to i v zahraničí: např. na sympóziu *Statisches Bild* v Greifswaldu v roce 1972 hovořil o uplatňování didaktické techniky při speciální didaktické přípravě posluchačů studia dějepisu. Podílel se rovněž na pracích spojených s úpravami učebních plánů a osnov interního, dálkového a postgraduálního studia dějepisu, stejně jako na budování sbírek názorných pomůcek a usilí o obsahovou a technickou modernizaci výuky. Zkoumal také podíl dějepisného učiva na utváření estetického citění mládeže.

V 80. letech se Stanislav Julínek podílel na řešení vědeckovýzkumného úkolu *Metodické využití didaktických prostředků ve vyučování dějepisu*. V souvislosti se zaváděním nového pojetí výuky dějepisu na základních a středních školách a nových učebních plánů se zúčastnil proškolení učitelů těchto stupňů škol. V roce 1984 obhájil na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze kandidátskou dizertaci *Výchova výtvarným uměním ve výuce dějepisu* a získal vědeckou hodnost kandidáta pedagogických věd. Publikoval stati týkající se historie dějepisné výuky na českých základních školách z hlediska vývoje učebních plánů, učebních osnov a školních učebnic (*Sborník prací pedagogické fakulty, řada společenských věd č. 8*), estetické výchovy v dějepisném vyučovacím procesu (tamtéž č. 10), didaktické analýzy jako východiska pro funkční volbu vyučovacích prostředků ve výuce dějepisu (sborník z konference 1986), základních metodických postupů s využitím učiva z dějin umění při výuce dějepisu (*Sborník prací pedagogické fakulty, řada společenských věd č. 11*) a exkurzní činnosti jako součásti odborné a didaktické přípravy posluchačů historie (tamtéž č. 12). S novými poznatky ze speciální didaktiky vystoupil i na III. drážďanských dnech na Vysoké škole pedagogické v Drážďanech v roce 1985. Na základě úspěšné pedagogické i vědecké činnosti byl v roce 1988 jmenován docentem pro obor didaktika dějepisu.

Poté se docent Julínek kromě výuky didaktiky dějepisu a dějin duchovní kultury zaměřoval na otázku modernizace výuky a na problematiku estetickovýchovného působení ve výuce dějepisu. Svě názory na tuto problematiku předložil v učebním textu *Úvod do teorie a praxe výuky dějepisu* (Brno 1995). Podílel se rovněž na přípravě celostátní vysokoškolské učebnice didaktiky dějepisu. Z jeho organizačních aktivit připomínáme alespoň členství v redakční radě Sborníku prací pedagogické fakulty – řada společenských věd.

Jaroslav Vaculík

115 let od narození didaktika dějepisu Jaroslava Kopáče

Přední brněnský pedagog Jaroslav Kopáč se narodil 9. ledna 1898 v Humpolci v učitelské rodině. Po absolvování učitelského ústavu v Hradci Králové v roce 1917 a vojenské služby působil od roku 1920 nejprve na obecné škole v Jiřicích u Humpolce, poté na dívčí a od roku 1927 chlapecké měšťanské škole v Humpolci. V roce 1929 byly obě měšťanské školy spojeny do pokusné diferencované měšťanské školy, která byla v roce 1940 okupanty zrušena. Kopáč nadále vyučoval na chlapecké měšťanské škole a na počátku roku 1945 byl zatčen gestapem při akci proti tvořícím se národním výborům. Až do 10. května 1945 byl vězněn v Táboře a Terezíně, kde onemocněl skvrnitým tyfem. Jeho nemoc trvala až do února 1946 a i poté měl sníženou pracovní schopnost. Od 1. května 1946 opět učil na chlapecké měšťanské škole, v roce 1947 se stal zástupcem ředitele.

Kopáč se od roku 1926 politicky angažoval v sociální demokracii a odborově byl organizován v Československé obci učitelské. Aktivně se zapojil do Příhodova semináře reformních škol a jeho myšlenky realizoval jako učitel pokusné školy. Pedagogické vzdělání si doplňoval v letech 1929–1931 na Škole vysokých studií pedagogických v Praze. Aktivně ovládal řadu cizích jazyků – němčinu, francouzštinu, angličtinu i ruštinu. Po zřízení Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity si zapsal obory dějepis, zeměpis a občanská nauka, které ukončil státní závěrečnou zkouškou a obhajobou diplomové práce *Hlediska výběru učiva v nových dějepisech pro střední školy* v roce 1950. Přelomovým byl pro Jaroslava Kopáče komunistický převrat v únoru 1948. Jako člen Komunistické strany Československa (od roku 1946) se stal jednatelem akčního výboru a předsedou závodní rady učitelstva okresu Humpolec. Proti se ale postavil Okresní akční výbor Národní fronty (NF) v Humpolci s tím, že „nepožívá všeobecné důvěry, ani důvěry učitelstva a jest zde obava, aby budovatelská práce na tomto úseku nebyla ohrožena“.¹ Na základě Kopáčovy stížnosti však Krajský akční výbor NF v Havlíčkově Brodě rozhodnutí okresního akčního výboru zrušil.² Okresní akční výbor ale neustoupil a sdělil krajskému výboru, že jde o veřejný zájem: „Na schůzi učitelstva humpoleckého okresu bylo usneseno, aby J. Kopáč nevykonával za učitelstvo žádné funkce, neboť nepožívá důvěry učitelstva.“³

Jaroslav Kopáč byl přeložen do Vyškova, kde byl už 18. září jmenován okresním školním inspektorem a členem předsednictva okresního výboru KSČ. Od roku 1952 nejprve vedl konzultace účastníků dálkového studia na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity a v září toho roku nastoupil jako odborný asistent na katedru pedagogiky, která sídlila na Poříčí 5.

¹ Archiv Masarykovy univerzity (dále AMU), f. Osobní spis Jaroslava Kopáče, dopis OAV NF Humpolec ministerstvu školství a osvěty z 31. 7. 1948.

² AMU, f. Osobní spis Jaroslava Kopáče, dopis KAV NF Havlíčkův Brod OAV NF Humpolec z 10. 8. 1948.

³ AMU, f. Osobní spis Jaroslava Kopáče, dopis OAV NF Humpolec KAV NF Havlíčkův Brod 27. 8. 1948.

Kromě přednášek z dějin pedagogiky se věnoval spolu s V. Husou, M. Pravdovou a J. Filipem přípravě nových osnov dějepisu (1952) a byl také spoluautorem nových dějepisných učebnic. Již v roce 1949 vyšlo první vydání učebnic *Dějiny starověku*, *Dějiny středověku* a *Dějiny novověku*, všechny také ve slovenském a maďarském překladu. K tomu byl výborně připraven, protože už v roce 1936 vydal osmdesátistránkovou monografii *Vyučování dějepisu* a pro potřebu experimentální měšťanské školy v Humpolci zpracoval ve třicátých letech učebnice dějepisu. V roce 1953 předložil disertační práci *Nový obsah metody dějepisného vyučování na střední škole*, která byla obhájena na schůzi katedry pedagogiky 24. března. Oponenty disertace byli profesori F. Kalousek a B. Uher. Rigorózní zkouška proběhla 3. dubna u examinátorů profesorů F. Kalouska, Z. Hájka a B. Uhra. Po úspěšném rigorózu proběhla 30. dubna doktorská promoce, kterou provedli prof. F. Kalousek jako promotor a prof. Z. Hájek jako proděkan. Promoce musela být předem odsouhlasena předsedou fakultního výboru KSČ Ivanem Ščadějem.

Publikační činnost Jaroslava Kopáče byla pochopitelně ovlivněna dobovou atmosférou padesátých let. V časopisu *Pedagogika* roku 1952 vydal např. přehled o práci v didaktice dějepisu po roce 1929 s názvem *Proti pozůstatkům reformismu v dějepisném vyučování*. V časopisu *Komenský* zase otiskl stať *Výchova k socialistickému vlastenectví*.⁴ Soustavnou pozornost věnoval učebnicím dějepisu, mj. ve studii *Úloha učebnic v naší škole*.⁵ Z jeho pera vyšla roku 1954 učebnice *Dějiny doby nové a nejnovější*, a to rovněž ve slovenské, maďarské a ukrajinské verzi.

Byl pravidelným přispěvatelem *Sborníku prací Pedagogické fakulty v Brně, řada společenských věd*, který začal vycházet již v roce 1959. V prvním čísle uveřejnil obsáhlou studii o Pankráci Krkoškovi, jehož pamětní tabule zdobí budovu fakulty na Poříčí 7. Ve třetím čísle (1963) se rozepsal o učitelských organizacích na Moravě, jejich boji proti germanizaci a reakci ve školství a jejich vztahu k dělnickému hnutí na přelomu 19. a 20. století,⁶ ve čtvrtém (1965) pak psal o ohlasu bojů za úpravu platů moravského učitelstva v letech 1885–1912 v učitelském tisku.⁷

V roce 1959 předložil Jaroslav Kopáč habilitační práci s názvem *Úlehlovo působení v hnutí mladého moravského učitelstva a v Ústředním spolku jednot učitelských na Moravě*. V posudku zaměstnavatele, ředitele Pedagogického institutu (PI) v Brně prof. dr. Josefa Trtílka, se o autorovi psalo, že „je povahy mírné, ale nesmlouvavé. Za poznanou pravdou jde houževnatě a cílevědomě. Svou nekompromisností si dělá občas nepřátele, ale ani to ho nezviklá v hájení pravdy. Má velmi dobrý poměr k lidem, je soudružský a ke společné práci ochotný. Je dobrým organizátorem. V práci pro celek je příkladem všem zaměstnancům.“⁸ V té době Kopáč působil jako vedoucí oddělení pedagogiky katedry pedagogiky a psychologie tehdejšího Pedagogického institutu v Brně a zároveň zastával funkci předsedy závodního výboru ROH.

Habilitační práce byla předložena na tehdejší Fakultě společenských věd Vysoké školy pedagogické v Bratislavě. Jako oponenti byli určení člen korespondent ČSAV prof. dr. Josef Váňa z Výzkumného ústavu pedagogického v Praze a prof. dr. Peter Vojcik z Univerzity Komenského v Bratislavě.

Josef Úlehla Kopáče zaujal jako průkopník přebudování školství na nový způsob výuky založený na změnách daných především novými poznatky přírodních věd, jako zakladatel Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě, který propagoval nutnost vysokoškolského vzdělávání učitelů. Jako stoupenec Tomáše G. Masaryka byl Josef Úlehla za první republiky na-

⁴ Komenský 76, 1951, č. 2, s. 321n.

⁵ *Za těsnější spojení školy se životem*. Praha 1962.

⁶ *Sborník prací Pedagogického institutu v Brně, řada společenských věd*, 1963, č. 3, s. 129–152.

⁷ *Sborník prací Pedagogické fakulty UJEP, řada společenských věd*, 1965, č. 4, s. 105–128.

⁸ AMU, f. Osobní spis Jaroslava Kopáče, posudek J. Trtílka.

padán komunistickou publicistikou, zejména *Tvorbou a Učitelstvími novinami*. Zatímco Václav Příhoda zdůrazňoval jako klad učitelovo ovlivnění světovým prouděním, jmenovitě anglosaské proveniencí, ze strany komunistů se dostalo odmítnutí Úlehlovým „pavědeckým teoriím a reakčním názorům“ (Josef Haken v *Tvorbě*). Úlehla prý hanobil komunisty a z nevědeckých pamfletů opisoval pomluvy na teoretiky a vůdce komunistického hnutí.

Komunistické hodnocení Úlehly převládlo po únoru 1948 i v Československu. Pedagog Josef Cach hodnotil Úlehlu jako jednoho z představitelů buržoazní pedagogiky, jako horlivého stoupence požadavku maloburžoazní „svobodné výchovy“. Odtud prý dospěl až k živelnosti ve výchově a ke krajnímu pedocentrismu.⁹ V tomto duchu jsou psány i posudky Kopáčovy habilitační práce. Prof. Váňa zastával názor, že „Úlehlovými pavědeckými pracemi za předmnichovské republiky není třeba se zabývat“. Úlehlovy názory označil za absurdní, přestože byly pedagogickými autoritami označovány za pokrokové: „Kopáč ukázal škodlivý vliv pozitivismu, který byl šířen Úlehlou, i jeho souvislost s vlivem Masarykovým.“¹⁰

Habilitační práce byla obhájena 28. dubna 1960 před vědeckou radou Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Ministerstvo školství a kultury ji odmítlo vydat s tím, že neověřejní „v době přestavby školství publikaci, která nepomáhá uskutečnit současné úkoly“.¹¹ Kniha nakonec vyšla péčí brněnské univerzity.¹² V roce 1961 byl Kopáč jmenován členem vědecké rady Pedagogického institutu v Brně (PI).

V roce 1964 se Kopáč přihlásil do konkurzu na místo profesora pro obor pedagogika. Předsedou komise byl zástupce ředitele PI doc. dr. Silvestr Nováček, jejími členy pak samostatný vědecký pracovník ČSAV doc. František Holešovský, doc. Josef Kurfürst a doc. Josef Dočekal. Jako oponenti byli schváleni prof. dr. L. Bakoš z Univerzity Komenského, prof. dr. A. M. Dostál z Univerzity Karlovy a prof. dr. V. Uher, ředitel Pedagogického institutu v Ostravě. Na zasedání vědecké rady 22. září 1964 byl Kopáč jednomyslně doporučen ke jmenování profesorem. Doc. Cach z oddělení vysokých škol Ministerstva školství a kultury k tomu napsal: „[...] sám bych hlasoval na mř. profesora, vic ne [podtrženo v originále]. *Vždyť je jen krátkou dobu docentem. Žádná větší publikační činnost (knihy atd.)*“.¹³

Jaroslav Kopáč byl v roce 1969 navržen na udělení titulu Zasloužilý vysokoškolský profesor, ale ministerstvo školství na návrh nereagovalo. Na základě opatření ministerstva týkajícího se vysokoškolských učitelů starších 65 let musel k 1. březnu 1970 odejít v 72 letech do důchodu. V roce 1974 vydala Státní pedagogická knihovna v Brně přehled jeho prací. Jeho žena Marta, rozená Plevová, narozená roku 1915, zemřela v roce 1979. Měli spolu čtyři děti: Jarmilu (1941), Martu (1942), Jaroslava (1944) a Janu (1951). Jaroslav Kopáč, k jehož zálibám patřily kreslení a malování, zahynul při automobilové nehodě 28. července 1987.

Jaroslav Vaculík

⁹ KOPÁČ, J.: *Josef Úlehla a moravské učitelstvo*. Brno 1967, s. 16.

¹⁰ AMU, f. Osobní spis Jaroslava Kopáče, posudek prof. Váni.

¹¹ AMU, Osobní spis Jaroslava Kopáče.

¹² KOPÁČ, J.: *Josef Úlehla a moravské učitelstvo*. Brno 1967.

¹³ AMU, f. Osobní spis Jaroslava Kopáče.

K osmdesátinám profesora Ctibora Nečase

V červenci 2013 jsme si připomněli významné životní jubileum dlouholetého pracovníka katedry historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity prof. PhDr. Ctibora Nečase, DrSc. Rodák z Rakvic na Břeclavsku absolvoval češtinu a dějepis na filozofické fakultě brněnské univerzity. Po krátkém působení na středních školách zakotvil v roce 1960 na katedře dějepisu Pedagogického institutu v Ostravě, kde se věnoval studiu hospodářských, sociálních a politických dějin ostravského regionu od konce 19. století do roku 1945.

Získaný materiál využil po svém příchodu na Pedagogický institut v Brně v roce 1962, který byl o rok později přičleněn k brněnské univerzitě jako její pedagogická fakulta. Zde působil až do roku 1981, kdy v souvislosti se zavedením jednotné přípravy učitelů pro 5.–12. ročník přešel na zdejší filozofickou fakultu, kde působil až do odchodu do důchodu.

Na základě disertační práce *Revoluční mládežnické hnutí na Ostravsku*, obhájené v roce 1966, mu byla udělena vědecká hodnost kandidát historických věd a rovněž přiznán titul PhDr. Jeho další kvalifikační růst však zastavila po roce 1968 tzv. normalizace, protože byl označen za neperspektivního pracovníka fakulty.

Problematiku regionálních dějin Ostravska let 1880–1945 přehlédl jako spoluautor kolektivních prací *Čtení o Ostravě* (Ostrava 1964), *Čtení o revíru* (Ostrava 1969), *Dějiny Ostravy* (Ostrava 1967) a jako autor monografií *Stopami dělnického hnutí v Ostravě* (Ostrava 1969) a *Vítkovické železářny v době národní nsvobody 1939–1945* (Ostrava 1970). Po studiu mládežnického hnutí na Ostravsku (Ostrava 1967; Praha 1967) soustředil svou pozornost na zkoumání osudů českých a slovenských Romů v době okupace, které prezentoval v monografii *Nad osudy českých a slovenských Cikánů v letech 1939–1945* (Brno 1981). Již v šedesátých letech se zaměřil na výzkum česko-jihoslovanských vztahů v prvních desetiletích 20. století. Syntetické zpracování této problematiky předložil v práci *Balkán a česká politika* (Brno 1972). Přestože byla kladně recenzována v odborném tisku, nebyla uznána za vhodný podklad pro habilitaci, a to pro autorovy politické postoje v době Pražského jara 1968.

Teprve listopadová revoluce 1989 umožnila Ctiboru Nečasovi získat vědecké a vědecko-pedagogické hodnosti odpovídající jeho odborným a učitelským kvalitám. V roce 1990 byl jmenován docentem a v roce 1992 profesorem a byla mu udělena hodnost doktor historických věd.

Jaroslav Vaculík

Magisterské diplomové práce z dějepisu obhájené na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v letech 2012–2013

Předkládaný přehled navazuje na soupis diplomových prací publikovaný ve *Sborníku prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd* 26, 2012, č. 1. Vedoucími prací byli doc. PhDr. František Čapka, CSc., doc. PhDr. Bohuslav Klíma, CSc., Mgr. Jiří Mihola, Ph.D., PhDr. Kamil Štěpánek, CSc., a prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.

2012:

BUCANOVÁ, Magdalena: *K historii židů v Trhové Kamenici a okolí* (Mihola)
 ČERNÁ, Kateřina: *Návrh didaktické aplikace hraného filmu Valkýra* (Štěpánek)
 FOJTÍK, Jan: *Z historie základního školství ve Valašských Kloboukách* (Mihola)

- FREITOVÁ, Hana: *Historie Leteckého učiliště v Prostějově* (Čapka)
 JAKUBEC, Pavel: *Didaktické využití hraného historického filmu Alexandr Veliký* (Štěpánek)
 JAVOROVÁ, Hana: *K poutní tradici v Tuřanech ve 20. století* (Mihola)
 JÍRŮ, Jakub: *Třetí odboj ve výuce dějepisu* (Štěpánek)
 KAPLOVÁ, Alžběta: *Archeologické výzkumy Vladimíra Kapla* (Klíma)
 KYNICKÝ, František: *Osídlení Hustopečska v době hradištní* (Klíma)
 LUŇÁKOVÁ, Alžběta: *Vývoj školství ve spádové obci Bílovice na Uherskohradištsku a v okolních obcích v letech 1918–1945* (Čapka)
 MATULOVÁ, Jana: *Každodenní život v Přerově v období Protektorátu Čechy a Morava* (Čapka)
 PERNICOVÁ, Iva: *Příspěvek k životu ženy na Vyškovsku na konci 19. a v první polovině 20. století* (Čapka)
 PITORÁKOVÁ, Helena: *Ohlas norimberského procesu v dobovém československém tisku* (Vaculík)
 SEDLÁKOVÁ, Věra: *Významné majitelky velkomeziříčského panství v 18. století* (Čapka)
 STUPKA, Jiří: *Parlamentní volby v roce 1946 – odraz na stránkách ústředních tiskových orgánů politických stran* (Čapka)
 TURINSKÝ, Jan: *Kapitoly z dějin Královopolské strojírny. (Vojenská výroba a události v letech 1918–1939)* (Čapka)
 VÍTKOVÁ, Andrea: *Císařovna Sissi – červená knihovna i pro školu* (Štěpánek)

2013:

- BÍLKOVÁ TECLOVÁ, Lenka: *Čeští spisovatelé před stalinskou justicí – případ „Prokúpek a spol.“* (Vaculík)
 BŮTOROVÁ, Eva: *Experimentální výroba velkomoravské keramiky a její využití ve výuce dějepisu II* (Klíma)
 ČERNÁ, Monika: *Využití ICT ve výuce dějepisu* (Štěpánek)
 HERBRYCH, Josef: *Perzekuce kněží na Vysočině po únoru 1948 na příkladu básníka a kněze Jana Dokulila* (Vaculík)
 JAKUBCOVÁ, Iveta: *Obrazy ze života vesnice Bory ve 20. století* (Čapka)
 KRUTTOVÁ, Růžena: *Dny protektorátu a osvobození na Náměštsku* (Čapka)
 MATYSOVÁ, Lenka: *Život v Třebíči v letech 1939–1954* (Čapka)
 NEČASOVÁ, Barbora: *Z historie židovské obce v Kloboukách u Brna* (Čapka)
 OGROCKÁ, Krystyna: *„Být solí země...“ Z dějin probuzeneckých hnutí církve evangelické v česko-polském pohraničí* (Mihola)
 STIXOVÁ, Jana: *Ohlas události v Sovětském svazu po podepsání československo-sovětské smlouvy v roce 1935 ve vybraném dobovém moravském tisku* (Vaculík)
 SVOBODOVÁ, Martina: *Z duchovního života Líšně ve druhé polovině 19. a v první polovině 20. století* (Mihola)
 ŠIMKOVÁ, Nikol: *Obec Ratíškovice v meziválečných letech* (Čapka)
 TRNČÁKOVÁ, Kristýna Alexandra: *Založení Divadla pracujících v Gottwaldově* (Vaculík)
 VALEČKOVÁ, Kristina: *Odsun německého obyvatelstva a následné znovuosídlení obce Hynčična po druhé světové válce* (Vaculík)
 VEJMĚLKOVÁ, Barbora: *Rok 1921 v Rusku – ohlas v soudobém československém tisku* (Vaculík)
 VESELÁ, Blanka: *Život městyse Olbramkostel v první polovině 20. století* (Čapka)
 ZELINA, Radim: *Kovářství – řemeslo procházející staletími, srovnání a experiment* (Klíma)

Jaroslav Vaculík

Milníky československo-polských vztahů ve 20. století

Ve dnech 23. a 24. dubna 2013 se v Pardubicích pod záštitou Historického ústavu AV ČR, v. v. i., Univerzity Pardubice, Východočeského muzea a Sdružení historiků České republiky uskutečnilo druhé česko(slovensko)-polské bienále. Jeho tématem byly *Milníky československo-polských vztahů ve 20. století*. Ke každému z „milníků“ přitom vystoupil reprezentant jak české (a slovenské), tak polské strany. Tento přístup umožnil nejen porovnat odlišnosti v interpretaci, ale současně podněcoval k diskusi.

Přednesené příspěvky byly řazeny chronologicky. První den tematicky pokrýval období od konce první do konce druhé světové války a následně nejnovějších dějin po roce 1945. Předmětem prvního referátu bylo rozdělení Těšínska, Oravy a Spiše v červenci 1920. Na toto téma vystoupili za polskou stranu dr. Sławomir Nowinowski z Historického institutu Lodžské univerzity, za českou pak Mgr. Aleš Binar z Univerzity obrany v Brně. Jak bylo shodně konstatováno, rozdělení Těšínska, provedeno fakticky na nátlak velmocí, znemožnilo navázat mezi oběma zeměmi korektní vztahy. Koncem třicátých let se vztahy vyhrotily znovu a současně se rozšířily o slovenskou dimenzi. Prof. Andrzej Essen z Historického institutu Pedagogické univerzity v Krakově a dr. Pavol Matula z Katedry historie Pedagogické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě tak přednesli referát na téma slovensko-polský spor o Javorinu a Spiš v roce 1939. Obsahem posledních příspěvků pak byla československo-polská (kon)federace 1940. O vybraných aspektech nakonec neúspěšného jednání exilových vlád Československa a Polska pojednali dr. Magdalena Hułas z varšavského Historického institutu Polské akademie věd a doc. Jan Němeček z pražského Historického ústavu AV ČR, v. v. i.

Následující den zahájily konferenci příspěvky na téma Zaolší v roce 1945 doc. Krzysztofa Nowaka z katovického Historického institutu Slezské univerzity a doc. Jiřího Friedla z brněnské pobočky Historického ústavu AV ČR, v. v. i. Po válce, již na jaře 1945, se totiž znovu rozhořel československo-polský spor. Přestože byl o dva roky později, zejména na nátlak Sovětského svazu, utlumen, latentní rivalita zůstala ve vzájemných vztazích přítomna nadále. Poslední referáty doc. Anny Szczepeńské z Historického institutu a Mezinárodních studií Štětínské univerzity a dr. Tomáše Zahradníčka z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., pojednaly o období po roce 1989, především o etapě do zániku československé federace.

Jak z jednotlivých referátů, které byly přednostně koncipovány jako přehledy stavu dosavadního bádání, vyplynulo, prošly v průběhu 20. století česko(slovensko)-polské vztahy podstatnými a zásadními změnami. Ona nevyrovnanost měla více příčin. Mezi nimi byl i fakt, že přestože si oba národy byly geograficky i jazykově velmi blízké, vzájemně se neznaly vůbec, nebo jen ve velmi omezené míře. To se týkalo zejména politiky a politické tradice; každý z obou států totiž sledoval zcela odlišné cíle a stavěl si odlišné priority.

Zájemcům a širší badatelské veřejnosti budou výsledky bienále zpřístupněny formou sborníku, jehož vydání se připravuje na konec roku 2013.

Aleš Binar